

ПІДТРИМКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МОЛОДИХ УЧЕНИХ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Анотація. У даній статті розглянуто проблему державної підтримки молодих учених та показано, яким чином вирішуються питання щодо залучення та стимулювання талановитої молоді до наукової діяльності на прикладі зарубіжних країн.

Ключові слова: молоді учені, академія наук, наукові дослідження.

У всьому світі дедалі зростає увага до науки та науковців як суб'єктів наукової діяльності, оскільки саме нові наукові знання, перетворені у сучасні конкурентоспроможні технології, виступають рушійною силою інноваційного розвитку і визначають місце країни у сучасному глобалізованому просторі.

Проблеми української науки та, зокрема її кадрового потенціалу, досліджували такі вітчизняні вчені як Ю. Бажал, О. Амоша, В. Геєць, Г. Груба, Ю. Гончаров, М. Стріха, Н. Чухрай, О. Амосов, у працях яких неодноразово зазначалося, що, не зважаючи на щорічний приріст фахівців вищої кваліфікації в економіці країні, вікові показники науковців з науковим ступенем продовжують погіршуватися. Особливо це помітно в академічному секторі науки, оскільки, на відміну від університетської науки, залучення здібної молоді до роботи в академічних установах потребує більш системної роботи.

Тому, метою даної статті було дослідити, яким чином вирішуються ці проблеми в інших країнах, насамперед в тих, що належали до так званого соціалістичного табору, оскільки з початку 90-х років всі ці країни

стикнулися майже з однаковими проблемами: зменшення у 2-3 рази кількості наукових кадрів, різке зниження фінансування науки, що поставило її на межу виживання, невідповідність існуючої нормативної бази новим ринковим умовам, відсутність ефективних форм організації наукової діяльності.

Якщо в 90-і роки в інститутах НАН Білорусі майже не було припливу молоді, то до початку 2008 р. академічні організації поповнилися 326 молодими фахівцями. Їхня частка серед загального числа науковців академії неухильно збільшується: чисельність дослідників у віці до 29 років зростає за останні чотири роки з 977 до 1346 осіб. Істотно збільшилося й число випускників аспірантури НАН. Якщо в середині 90-х років аспірантуру щорічно закінчували близько 100 осіб, то в останні п'ять років - більше 150 молодих фахівців, які в переважній більшості розподілялися на роботу в академічні наукові організації [1].

Політика монгольської академії наук також спрямована на заохочення та сприяння науковій діяльності молодих учених. Для цього в Монголії у 2002 р. створено Асоціацію молодих учених, проводяться щорічні семінари для молодих науковців [2, с. 118-119].

З метою сприяння фаховому росту та науковим дослідженням молодих науковців Німеччини 1 вересня 2006 р. Північною Рейн-Вестфальською академією наук та Фондом «Меркатор» було засновано Молоду колегію Північної Рейн-Вестфальської академії наук. До неї на термін чотири роки приймаються молоді науковці (до 30-річного віку), які, крім наукової допомоги, отримують стипендію для наукових досліджень за кордоном у розмірі 10 000 євро. Члени Молодої колегії обговорюють свої проекти в міжгалузевих робочих групах академії, співпрацюють у лабораторіях з науковцями та спеціалістами академії, переймаючи їхній досвід, та мають можливість використовувати для власного дослідження інфраструктуру академії. Про результати діяльності вони повинні щорічно звітувати на Дні дослідження академії [3, с. 141].

Залучення талановитої молоді до роботи в академічних установах є одним із пріоритетних завдань Академії наук Китаю. Так, у лавах академії на сьогодні працюють 703 учасники програм Фонду обдарованої молоді. Лише за 2008 р. до роботи в установах Академії наук Китаю було залучено 1416 молодих науковців. Загалом же 79,1 % працівників установ академії мають вік до 45 років [4, с. 132].

Наразі Академія наук Китаю підсилює роботу з формування загону власних молодих учених у віці до 35 років шляхом направлення молодих талантів для навчання за кордоном. Відповідно до планів Академії, таким чином будуть підготовлені 6 тис. молодих учених [5].

З метою стимулювання й залучення талановитої молоді в науку уряд Молдови щорічно присуджує 20 спеціальних стипендій в розмірі 2000 лей і сім персональних стипендій у розмірі 1200 лей кращим докторантам денного відділення. Докторанти також беруть активну участь у різних міжнародних проектах для молодих учених. Щорічно в результаті проведених конкурсів докторанти виграють по 10-15 стипендій Міжнародного співтовариства вчених. Докторанти одержують необхідну підтримку в здійсненні наукових досліджень. Їм виділяються фінанси на наукові відрядження, участь у міжнародних симпозиумах, конференціях, семінарах, на придбання різних матеріалів для досліджень і т.д. Більша частина докторантів мають можливість стажуватися як у наукових центрах країн СНД, так і в країнах ЄС і США, що дозволяє значно поліпшити науково-дослідну підготовку докторантів [6].

Президент Азербайджану І. Алієв також підписав розпорядження щодо фінансування докторантської освіти молодих учених Національної академії наук Азербайджану в наукових центрах Європи. На ці потреби з Резервного фонду Президента планується виділити 500 тис. манатів (622,4 тис. дол.) [7].

Цілий комплекс заходів щодо поліпшення вікової структури Російської академії наук розробила робоча група Комісії по справах молоді РАН. Один

із запропонованих заходів - приймати на місця, що з'являються в результаті природнього збитку (у середньому в інститутах оновлюється близько 2 % наукового складу в рік), переважно молодих спеціалістів. Крім того, проводити щорічні скорочення працівників на 2 %, а в наступному році одну частину вивільнених ставок повертати інститутам для прийому молоді, а другу частину направляти на підтримку найпотужніших наукових груп по всій академії.

Також для закріплення молодих фахівців в інститутах НАН президія Академії прийняла рішення про введення тимчасових, так званих «постдоківських» ставок, на які приймаються випускники, які успішно закінчили аспірантуру [8].

Третя пропозиція стосується введення до штатного розкладу РАН нової категорії - членів відділень Російської академії наук. Вони обираються не довічно, а до певного віку, наприклад до 45-50 років, після чого повинні звільняти цю штатну одиницю, залишаючи її вакантною. Зазначені члени відділення РАН, молоді фахівці, доктори наук повинні мати право й обов'язок брати участь у роботі свого відділення й загальних зборів РАН, виступати на всіх засіданнях. Вони повинні мати право вирішального голосу при рішенні всіх питань відділення й РАН, за винятком виборів нових членів РАН (член-кореспондентів і академіків). Обов'язково варто передбачити для них стипендію у розмірі приблизно половини стипендії член-кореспондентів (12,5 тис. руб. на місяць) [9].

Наступним кроком пропонується переводити учених у віці на посаді консультантів, радників, викладачів базових кафедр, а на наукові та керівні посади обирати співробітників, що мають вік понад 70 років тільки за умови, що вони самі (для вчених) або їхній підрозділ (для керівників) мають сумарний рейтинг наукової діяльності і показники публікаційної активності не нижче середнього по інституту [10].

У Польщі для заняття керівних посад в академії наук введений жорсткий віковий ценз - 70 років [11]; в Бельгії члени академії обираються

довічно, проте дійсні члени, після досягнення 75 років, переходять до категорії почесних членів [12, с. 130]; в Академії наук Франції віковий статус академіка нещодавно було обмежено до 75 років, завдяки чому з'явилась можливість щодо прийняття 140 нових членів [13]; дійсні члени Академії наук землі Північний Рейн – Вестфалія у Німеччині втрачають статус академіка після досягнення 70 –річного віку, і за їх бажанням, можуть бути переведені у статус члена-кореспондента. Одночасно призначаються до вибори до складу дійсних членів [3, с. 139-140].

Україна має використовувати зарубіжний досвід у напрямку формування власної державної політики щодо підтримки діяльності молодих учених і створення належних умов для закріплення молоді у науці, що дозволить перетворити її на потужний ресурс економічного розвитку країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белая О. Без “утечки мозгов” /О. Белая// Время Союза . – 2009. 19.01.[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.vreso.ru>.
2. Березовський О. Монгольська академія наук /О. Березовський // Шляхи розвитку української науки.- 2011.- № 3 (71).- С. 118-121.
3. Вербіцька О. Академія наук і мистецтв землі Північний Рейн – Вестфалія /О. Вербіцька //Шляхи розвитку української науки.- 2011.- № 2 (70).- С. 136-141.
4. Костюк Є. Академія наук Китаю /Є. Костюк // Шляхи розвитку української науки.- 2010.- № 6 (64).- С. 132-139.
5. Академія наук Китаю планує протягом майбутніх п'яти років запросити до себе 1500 видатних учених із закордонних країн // Газета “Женьминь Жиба”. – 2009. – 13.01. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http:// www.russian.people.com](http://www.russian.people.com).
6. Стратан Н. Подготовка научных кадров – одно из ключевых условий построения общества, основанного на знаниях /Н. Стратан //Белиса. – 2009. –4.05.[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.belisa.org.by>.

7. Гусейнов С. Элитные кадры подготовят за границей / С. Гусейнов // Поиск. – 2010. – 1.06. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.poisknews.ru>.
8. Ставок больше нет? //Российская академия наук. – 2010.– 15.10. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.ras.ru>.
9. Ваганов А. Академия по всем направлениям /А. Ваганов // Российская академия наук. – 2010. – 16.06. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.ras.ru>.
10. Волчкова Н. Рецепты ее молодости / Н. Волчкова //Поиск. – 2010. – 27.06. [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.poisknews.ru.
11. Стерлигов И. Реформа науки: польские уроки /И. Стерлигов // Наука и технологии России. – 2010. – 13.04. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.strf.ru>.
12. Индиченко Г. Бельгійська Фламандська королівська академія наук, словесності і мистецтв /Г. Индиченко //Шляхи розвитку української науки.- 2009.- № 1 (51).- С. 128-134.
13. Президент Академии наук Франции уверен: публика не может быть судьёй науки //Наука и технологии России .– 2010. – 16.03. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.strf.ru>.

ПОДДЕРЖКА НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ МОЛОДЫХ УЧЕНИХ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ

Аннотация. В данной статье рассмотрена проблема государственной поддержки молодых ученых и показано, каким образом решаются вопросы привлечения и стимулирования талантливой молодежи к научной деятельности на примере зарубежных стран.

Ключевые слова: молодые ученые, академия наук, научные исследования.

SUPPORT RESEARCH FOR YONG SCIENTISTS IN FOREIGN COUNTRIES

Annotation. This article considers the problem of state support of young scientists and show how hoping to attract and encourage talented young people to science by the example of foreign countries.

Keywords: young scientists, academy of sciences, scientific research.